

Museumslæring til udstillingen

FATTIG DOM *på tværs*

En udstilling om fattigdom før og nu

Lærervejledning

FATTIGDOM PÅ TVÆRS

Fattigdom på tværs er en ny debatudstilling på Forsorgsmuseet, der sætter fortidens og nutidens fattigdomsopfattelser op overfor hinanden. Udstillingen er oplagt at benytte i undervisningsøjemed, da forholdet mellem fortiden og nutiden dermed bliver konkretiseret. Derudover skaber perspektivering af fortiden til nutiden relevans for eleverne, og styrker den historiske bevidsthed.

Forsorgsmuseet har i samarbejde med lokale skoler og gymnasier lavet to forslag til, hvordan udstillingen kan bruges som led i et besøg. Øvelserne er afstemt efter de relevante undervisningsmål. Forslagene kan, i bearbejdet form, også benyttes hjemme i skolen.

1. Med start i klistersalen, museets undervisningsrum, begyndes en rundgang på museet, hvorefter "Fattigdom på tværs" diskuteres i plenum.
2. Med start i klistersalen, opdeles klassen i to hold, der skal finde argumenter for og imod fattigdomsgrænsen som led i en argumentationskamp.

Til tilgang nr. 1 og 2 er udfærdiget forskellige debatøvelser med spørgsmål, svar og arbejdsark, der som udgangspunkt kan benyttes til både udskolings- og gymnasieklasser.

De to øvelser er lavet, så lærerne har mulighed for at vælge og afstemme efter klasseniveau og læringsstil. De to tilgange kan også med fordel kombineres. Spørgsmålene er tænkt som forslag, og man er meget velkommen til at videreudvikle og bruge både arbejdsark og spørgsmål som man lyster.

På sidste side kan du se begrebsdefinitioner på relativ og absolut fattigdom, og på fattigdomsgrænsen.

Formål:

Aktiviteternes mål er at bruge udstillingen til at fremme en diskussion om fattigdom før og nu og perspektivere diskussionen til velfærdsstatens udvikling. Diskussionen og dialogen omkring emnet er et mål i sig selv, hvorfor arbejdsformen i høj grad er baseret på spørgsmål, informationsindhentning og dialog. Ved besøg på egen hånd, uden omviser, anbefales det at gå rundt på Forsorgsmuseet selv inden nedenstående aktiviteter. Det sker for at eleverne har fortiden under huden og kender Fattiggårdens inddeling inden aktiviteten. I rundgangen på museet er det derfor vigtigt at få styr på inddelingen i værdig og uværdig og hvem der var hvem. Evt. kan spørgsmålsark bruges – de fås gratis i museumsbutikken.

Forberedelse til besøg og efterbehandling:

Besøget kan indgå som element i forløb om både fortidens velfærd, men også om den moderne fattigdom, hjemløshed, etc.

Forsorgsmuseets undervisningsmiddel www.100aarsfattigdom.dk kan benyttes inden besøg på Fattiggården af udskolingsklasser, medens gymnasieklasser i højere grad kan bruge www.museernepaakanten.dk, der indeholder baggrundsartikler, kilder og undervisningsforløb.

Begge sites indeholder arbejdsspørgsmål, der kan udgøre efterbehandling af oplevelsen.

Selve diskussionsspørgsmålene kan ved brug i klassen også udgøre efterbehandling og opsamling af museumsoplevelsen.

Diskussionsøvelse

I plenumdiskussionen er øvelsen en generel diskussion omkring fattigdom før og nu.

I tabellen er angivet en række spørgsmål, der kan være relevante at diskutere på klassebasis.

I tabellens kolonne 2 er angivet stikord til følgespørgsmål, og/eller svarmuligheder.

Mange af de stillede spørgsmål har ikke faktuelle svar – målet med aktiviteten er selve debatten om fattigdom og refleksionen over forholdet mellem før og nu.

Læreren skal være facilitator i processen.

Spørgsmål

Hvad var fattigdom på fattiggårdens tid?

Hvordan hjalp man fattige på fattiggården?

Hvorfor er arbejde godt for fattiglemmerne?

Hvad synes man om de fattige?

Er det deres egen skyld fx?

Nævn fordele og ulemper ved Fattiggården

Tror I, at et ophold på Fattiggården hjalp fattiglemmerne?

Svar og følgespørgsmål

Fattigdommen var mere udbredt. Den var absolut, og mange manglede både mad og et sted at sove. For mange danskere var fattigdom et basalt livsvilkår.

Fattiggården handlede om hjælp til selvhjælp. Ved at gøre de dovne fattige arbejdsdygtige blev de hjulpet til at blive bedre mennesker.

Det kurerer dovenskab.

Fattiggården er i høj grad bygget på ideen om den selvforskyldte fattigdom, især når det gælder de uværdige fattige. Det var folks egen skyld at de endte herinde. De værdige var ikke skyldige, men skulle dog stadig arbejde.

Fordele

- God varm mad
- Et sted at sove
- Tag over hovedet
- Lægehjælp

Ulemper

- Frihedsberøvelse
 - Mister rettigheder (stemme- gifte- og værgeret)
 - Må ikke bestemme over egne børn, hverdag eller have kærester
 - skam
-

Svaret afhænger i høj grad af, hvorvidt man betragter de fattige. Hvis de betragtes som dovne, så ja. Hvis ikke, så nej.

Men forholdet mellem fordele og ulemper viser også at opholdet var komplekst. Samtidig var stedet ment som en hjælp – ikke kun som en straf.

DISKUSSIONSØVELSE I forhold til nutidsrummet kan følgende spørgsmål diskuteres:

Spørgsmål

Er der fattige i dagens Danmark?

Hvordan hjælper man dem?

Hvorfor bliver man fattig?

Se meningsmåling om danskernes holdning til udsatte. De udsattes svar på samme spørgsmål er interessant, det er næsten de samme svar som andres. Hvordan kan det være?

Dem der er hjemløse i dag, var for 100 år siden nok kommet på Fattiggård. Tror I, at de ville have gavn af det?

Hvad ville I gøre, hvis I sad i regering og skulle hjælpe de udsatte? Ville I fx hæve kontanthjælpen, eller sænke den?

Skal Danmark have en fattigdomsgrænse?

Svar og følgespørgsmål

Ja: hvordan er de fattige – er der nogle der sulter?

Nej: Hvorfor ikke?

Det afgørende her at få indkredset forskellen mellem absolut og relativ fattigdom. Se evt. sidste side. Den fattigdom man i høj grad taler om i dag, både i kommuner og nødhjælpsorganisationer, er den relative fattigdom.

Et følgespørgsmål kunne derfor være: hvad er fattigdom?

Hvad ville få eleverne til at føle sig fattige?

Udstillingen understreger, at det syn man har på fattigdom, definerer hvilken hjælp de fattige skal have.

Socialrådgiverstationen som udgangspunkt i diskussion. Velfærdssamfundet hjælper på mange måder, og det er en ret at få hjælp og blive forsørget.

– Kirkens Korshær eller mødrehjælpen kan også danne udgangspunkt for diskussion om hjælpens udformning.

Her er det centrale at få indkredset, at der er forskellige holdninger til fattigdom:

– Den selvforskyldte (som også deles af fattiggården). Individbaseret.

– Den strukturelle (der er ikke folks egen skyld, det er samfundet, der er uretfærdigt)

Referer evt. til meningsmålingen i gangen, der viser danskernes syn på folk i nød.

De udsatte, der har oplevet skæbnen på egen krop, er ligesom alle andre.

Ift. til arbejdets konsekvens er spørgsmålet igen, om man betragter fattigdommen som selvforskyldt og forårsaget af dovenskab. Samtidig kan positive sider af Fattiggården også fremhæves. Institutionen var et dybfølt tilbud om hjælp til selvhjælp.

Derudover kan sammenholdet (dog på bekostning af privatlivet også fremhæves) i kontrast til nutidens ensomhed i små lejligheder.

Følgespørgsmål: Mangler dem på kontanthjælp penge?

Eller mangler de moral?

Hvordan er den bedste måde at hjælpe?

Igen handler svaret om, hvilken fattigdomsforståelse man har: absolut eller relativ. Hvis absolut, så nej, hvis relativ, så ja. Det afgørende er at problematisere begge dele.

Argumentkamp om fattigdomsgrænsen

Argumentkampen træner eleverne i at se et argument fra begge sider.

Debatten om fattigdomsgrænsen er en konkret indgang til at diskutere fattigdom og velfærd

– en diskussion der ellers kan blive meget kompleks.

Øvelsens indhold:

1. Præsenter eleverne for det spørgsmål, de skal diskutere.
Det overordnede spørgsmål er: "Skal Danmark have en fattigdomsgrænse?"
2. Introducer konceptet "fattigdomsgrænse" for eleverne. Se evt. sidste side for definition.
I introduktionen er det specielt vigtigt at få præsenteret begreberne relativ og absolut fattigdom, da debatten om fattigdomsgrænsen i høj grad kredser om fattigdomsforståelsen.
3. Klassen inddeles i to grupper. Den ene gruppe skal finde argumenter for indførelsen af en fattigdomsgrænse, og den anden gruppe skal finde argumenter imod.

Forklar at deltagelse i det ene og det andet hold ikke behøver at hænge sammen med deres personlige politiske holdninger – det er øvelsen i at kunne finde argumenter for begge sider, der er det centrale.

Grupperne kan søge efter information på museets iPads og se museets film i Klustersalen om netop dette emne. Filmene – interviews med Joachim B. Olsen fra Liberal Alliance og Pernille Skipper fra Enhedslisten – er gode til at trække debattens fronter op og kan ses via Klustersalens touchscreen og projektor.

Derudover skal eleverne søge efter argumenter i udstillingen "Fattigdom på tværs".

4. Eleverne forbereder argumenter vha. argumentationsarket, hvor de skal notere deres argumenter for eller imod. Argumentations arkene ligger på hjemmesiden eller kan fås i butikken sammen med clipboards.

Eleverne får en time til informationssøgning og gennemgang af udstillingen, hvorefter argumentationskampen i Klustersalen kan starte.

De to hold står overfor hinanden med ansigterne mod hinanden, og præsenterer deres argumenter.

Man kan evt. trække lod om, hvem der skal starte. På flipoveren skriver lærerne argumenterne for og imod.

Som en afrunding på øvelsen snakker man om, hvilke argumenter der er de stærkeste.

Hvem tror eleverne har ret? Hvorfor er det så svært at blive enige?

Som afslutning på aktiviteten skal eleverne tage personligt stilling til spørgsmålet, og stemme med fødderne.

Den ene side af rummet er for, og den anden imod, og man skal stille sig, hvor man føler man hører til.

Halvdelen en lavere indkomst. Det vil sige at en mand uden fjernsyn kan defineres som fattig i et samfund, hvor alle

andre har et fjernsyn. Det vigtigste er, at den relative fattigdom har fokus på muligheden for at deltage ligeværdigt i samfundet.

Fattigdom

Overordnet skelnes der mellem begreberne absolut og relativ fattigdom.

Absolut fattigdom er en indkomst så lav, at de mest grundlæggende eksistensbehov ikke kan dækkes. Det vil sige, at en absolut fattig ikke har råd til mad, husly, rent drikkevand og tøj. Der er flest absolutte fattige i Ulandene.

Relativ fattigdom er et variabelt begreb. En relativ fattig er fattig sammenlignet med det omkringliggende samfund, og ikke forhold til absolutte behov. Som regel måles relativ fattigdom som den procentdel af befolkningen, der har en mindre indkomst end en fastsat procentdel af medianindkomsten, dvs. den indkomst, hvor halvdelen af befolkningen har en højere indkomst og halvdelen en lavere indkomst. Det vil sige at en mand uden fjernsyn kan defineres som fattig i et samfund, hvor alle andre har et fjernsyn. Det vigtigste er, at den relative fattigdom har fokus på muligheden for at deltage ligeværdigt i samfundet.

Fattigdomsgrænse

En fattigdomsgrænse er en grænse, der angiver den mindste indkomst som det er muligt at leve af uden at leve i fattigdom. Det vil sige, at mennesker der lever under grænsen, er fattige.

Verdensbankens fattigdomsgrænse er \$1 om dagen. Man regner med, at der i 2001 var 1,1 milliard mennesker, der levede for mindre end \$1 om dagen, og 2,7 milliarder der levede for mindre end \$2. Verdensbankens fattigdomsgrænser er universel og kan i princippet bruges på alle personer i alle lande.

I EU-sammenhæng er man i risiko for fattigdom og social eksklusion, hvis man har en disponibel indkomst på mindre end 60 procent af landets medianindkomst. En relativ fattigdomsgrænse kan kritiseres for i højere grad at sige noget om ulighed frem for egentlig fattigdom, ligesom medianindkomstmetoden undertiden kritiseres for, at fastlæggelsen af en kritisk indkomstgrænse, fx 40 procent, 50 procent eller 60 procent af medianindkomsten, er tilfældig valgt.

Det er meget svært at definere en egentlig fattigdomsgrænse i et land som Danmark. Der er ikke mange mennesker, der decideret kæmper for overlevelse. En absolut fattigdomsgrænse som 'En dollar om dagen' er derfor ikke meningsfuld i en dansk kontekst. Der er en anselig del af den danske befolkning, der er hægtet af forbrugsfesten, og som ikke har adgang til de goder, den bedrestillede del af befolkningen har. Men om man kan kalde dem fattige, er et definitionsspørgsmål.

Danmark har en fattigdomsgrænse. I den er økonomisk fattige defineret som personer, der opfylder følgende krav:

- En indkomst efter skat, der i 3 på hinanden følgende år, er under den kritiske indkomstgrænse på 50 procent af medianindkomsten (dvs. ca 103.000 kr om året)
- Familiens formue er under 100.000 kr. pr. voksen (2010-niveau).
- Personen er ikke studerende eller deler husstand med studerende over 17 år.

Med den anvendte grænse var der i 2010 42.200 økonomisk fattige danskere.

Definitionen blander både absolutte og relative grænser og er relativt restriktiv efter europæiske standarder.